

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В. о. декана факультету
педагогіки та психології
проф. О. В. Матвієнко

Схвалено Радою факультету
педагогіки та психології
Протокол № 1
“ 19” вересня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

КУЛЬТУРА ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ

(назва навчальної дисципліни)

освітнього рівня

магістр

(назва освітнього рівня)

галузі знань

01

«Освіта»

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності ***013***

«Початкова освіта»

(код і назва спеціальності)

Шифр за навчальним планом _____

Робоча програма з *«Культури фахового мовлення»* для студентів освітнього рівня **«магістр»** галузі знань **01 «Освіта»**, спеціальності **013 «Початкова освіта»**. – 14 с.

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми, затвердженої на засіданні Вченої ради від « 19 » вересня 2019 р., протокол № 1.

Розробники: доцент *Литвин Л.П.*, кандидат філологічних наук.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри
української мови та методики навчання
факультету педагогіки і психології НПУ ім.М.П.Драгоманова

Протокол від “ 27 ” серпня 2019 року № 1

Завідувач кафедри _____ професор, к.філол.н. *Семеренко Г.В.*
(підпис) (прізвище та ініціали)

Опис дисципліни ВВ2.1.4

Шифр

Культура фахового мовлення

назва дисципліни

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни		Методи навчання і форми контролю
Галузь знань (шифр, назва) 01 Освіта	Кількість кредитів – 3 ЄКТС		<i>Методи навчання</i> <u>Лекції, практичні заняття</u>
Спеціальність (код, назва) 013 Початкова освіта	Загальна кількість годин – 90		
Освітній рівень (бакалавр/магістр) Магістр (1р.10міс.)	<i>Денна</i>	<i>Заочна</i>	
	Лекції:		
Статус дисципліни (нормативна/вибіркова) вибіркова	16		
	Практичні заняття:		
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом 2 (2019)	10		
	Лабораторні заняття:		
Семестр III сем.	-	-	<i>Форми поточного контролю</i> <u>Модульні і підсумкова контрольні роботи</u>
Тижневе навантаження (год.) - аудиторне: 2год./тижд. 26 годин - самостійна робота 64 години	Індивідуальна робота:		
	-		
Мова навчання – українська	Самостійна робота:		
	64		
Передумови навчання – Сучасна українська літературна мова, Українська мова за професійним спрямуванням	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		<i>Форма підсумкового контролю</i> <u>Залік (звичайний) у III сем.</u>
	1 / 2,5		

Мета і завдання навчальної дисципліни – удосконалювати вміння викладати думки дотримуючись усіх якостей мовлення. **Основними завданнями** є сформувані: розуміння культури фахового мовлення як сукупності знань і навичок, які б забезпечували уміння правильно, точно і виразно передавати свої думки засобами мови; дотримання норм сучасної української літературної мови; уміння знаходити і вибирати точні, дохідливі, доречні, правильні мовні засоби для вираження своїх думок і висловлювань; етикетну поведінку в спілкуванні.

Програма навчальної дисципліни: Нормативно-стильові основи культури фахового мовлення. Спілкування як вид соціальної взаємодії та як інструмент професійної діяльності. Вибір мовних одиниць у мовленні. Невербальні засоби спілкування. Етикет спілкування.

Бібліографія: 1. Дорошенко С.І. Основи культури і техніки усного мовлення: навч. посібн. – Х.: «ОВС», 2002. 2. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови: навч. посібн. – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. 3. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль. – К.: Наукова думка, 1976. 4. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. – К., 2008. 5. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. – К.: Алерта, 2010.

Методичне забезпечення: студенти забезпечуються конспектами лекцій з проблемних питань курсу.

Реєстрація на навчальну дисципліну – вибірково.

Зауваження: для вивчення навчальної дисципліни необхідні глибокі знання з курсу «Сучасна українська літературна мова», «Українська мова за професійним спрямуванням».

Лектор: Литвин Любов Петрівна, доцент, кандидат філологічних наук.

Факультет: педагогіки і психології (кафедра української мови та методики навчання)

Адреса: 01054, м. Київ, вул. Тургенєвська, 8-14, телефон: 484-40-06 (деканат).

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
на засіданні Вченої ради
НПУ імені М.П. Драгоманова
“_____” _____ 20__ р.
Протокол № _____
Проректор з навчально-
методичної роботи
проф. Вернидуб Р. М.

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

КУЛЬТУРА ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ
(назва навчальної дисципліни)

освітнього рівня ***магістр***
(назва освітнього рівня)
галузі знань **01 «Освіта»**
(шифр і назва галузі знань)
спеціальності **013 «Початкова освіта»**
(код і назва спеціальності)

Шифр за навчальним планом ВВ2.1.4

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: *Факультетом педагогіки та психології НПУ ім. М.П. Драгоманова*
(повне найменування вищого навчального закладу)

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Литвин Любов Петрівна, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови та методики навчання

РЕЦЕНЗЕНТИ ПРОГРАМИ:

Дудко Ірина Володимирівна, кандидат філологічних наук,
професор кафедри української мови факультету української
філології та літературної творчості імені Андрія Малишка
НПУ імені М.П.Драгоманова

Барахтян Микола Миколайович, кандидат
педагогічних наук, доцент кафедри української мови
Київського університету імені Б. Грінченка

Обговорено та рекомендовано до видання на засіданні Науково-методичної ради
факультету педагогіки і психології НПУ імені М.П.Драгоманова

“ _____ ” _____ 2016 року, протокол № _____

Голова НМР

_____ (підпис)

_____ (Прізвище, ініціали)

© НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2017

© Литвин Л. П., 2017

1. Пояснювальна записка

Програма вибіркової навчальної дисципліни «Культура фахового мовлення» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього рівня «Магістр», галузі знань **01 «Освіта»** (спеціальності **013 «Початкова освіта»**).

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Культура фахового мовлення» є нормативність усного і писемного мовлення, якості мовлення, комунікативна спрямованість одиниць усіх мовних рівнів.

Міждисциплінарні зв'язки. Курс «Культура фахового мовлення» тісно пов'язаний з усіма розділами сучасної української літературної мови, українською мовою за професійним спрямуванням, стилістикою.

Мета та завдання навчальної дисципліни.

Метою навчання дисципліни «Культура фахового мовлення» є удосконалювати вміння викладати думки, дотримуючись усіх якостей мовлення; усвідомити найбільш поширені відхилення від літературної мови, які допускаються у мовленні, для розвитку самоконтролю над власним мовленням; підвищувати культуру спілкування.

Основними завданнями вивчення курсу «Культура фахового мовлення» є сформувати у магістрантів спеціальності «Початкова освіта»:

- розуміння культури мовлення як сукупності знань і навичок, які б забезпечували якісне застосування мовних засобів при спілкуванні;
- усвідомлення важливості дотримання норм сучасної української літературної мови в усному і писемному мовленні;
- уміння логічно, точно і виразно передавати свої думки засобами мови;
- уміння знаходити і вибирати правильні, дохідливі, доречні мовні засоби для вираження своїх думок і висловлювань.

**Основні результати навчання і компетентності
згідно з вимогами освітньо-професійної програми**

№п/п	Результати навчання	Компетентності
1.	<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - поділ української мови на функціональні стилі, основні риси кожного стилю, особливості застосування у мовленні; - єдність комунікативної й номінативної функцій мови; - фонетичні аспекти мовлення: а) артикулювання; б) наголошування; - словниковий склад мови як упорядковану лексико-семантичну систему; - вимоги до термінів як особливого стилістичного шару лексики у науковому стилі; - мовні одиниці граматичного рівня (форми і конструкції); - текст та текстові норми; - основи редагування наукового тексту. <p>Уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначати приналежність тексту до одного із стилів мовлення і відповідно до його призначення будувати висловлення; - дотримуватися норм української орфоєпії; правильно наголошувати слова,; - добирати синоніми і користуватися ними в усному й писемному мовленні, правильно вживати пароніми, для виразності мовлення використовувати антоніми та фразеологізми, засоби образності мовлення; - користуватися іншомовними словами, уміти замінювати їх, де можливо й потрібно, на українські відповідники; - доцільно використовувати терміни, різні за будовою, походженням і способами творення; - вживати нормативні граматичні форми відмінюваних та дієвідмінюваних частин мови; - правильно будувати словосполучення і речення різних типів та тексти; - редагувати наукові тексти; - перевіряти правильність свого мовлення, враховуючи критерії норми літературної мови. 	<p>Педагогічна, мовна, комунікативна, лексикографічна, культурологічна, стилістична, самоосвітня, інформаційна</p>

Результатом вивчення курсу «Культура фахового мовлення» є формування педагогічної, мовної, комунікативної, лексикографічної, культурологічної, стилістичної, інформаційної компетенцій.

II. Примірний тематичний план

На вивчення навчальної дисципліни «Культура фахового мовлення» за умови індивідуальної роботи студентів відводиться три кредити ECTS – 90 годин (лекції – 4 години; практичні заняття – 4 години; самостійна робота – 81).

Форма контролю – залік (1 година).

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами (за умови індивідуальної роботи студентів)

Теми лекційних занять:

Модуль 1. Нормативно-стильові основи культури фахового мовлення.

Тема 1. Мова і мовлення: зміст понять. Культура мови і культура мовлення. Якості культури мовлення: правильність, точність, логічність, багатство, виразність, чистота, образність, доречність і доцільність та ін. Дотримання доцільності мовлення в науковому стилі та його підстилях. Культура фахового мовлення як вияв професійної мовнокомунікативної компетенції. – 1 год.

Тема 2. Правильність як основна комунікативна властивість мовлення.

Поняття мовної норми. Мовна норма і варіантність. Динамічна теорія мовної норми. Критерії норми літературної мови. – 1 год.

Модуль 2. Текст. Редагування наукового тексту. - 2 год.

Практичні заняття:

Заняття 1.

Тема. Фонетичні й лексичні особливості культури фахового мовлення.

Вправи на вимову звуків, звукосполучень, іншомовних слів. Користування орфоепічним словником. Нормативне наголошування слів різних частин мови. Складні випадки наголошення іншомовних слів. Наголошення прізвищ та імен, їх правопис. Користування словником наголосів. Вимова речень з різною інтонацією. Літературні норми у слововжитку, уникнення суржику. Пароніми і точність мовлення. Синоніми та терміни в професійному мовленні.

Заняття 2.

Тема. Морфологічні і синтаксичні особливості фахового мовлення.

Іменник у професійному мовленні. Кличний відмінок у звертанні. Формули звертання до жінок і чоловіків. Називання осіб в офіційно-діловому

спілкуванні. Складні випадки відмінювання іменників. Нормативність у межах ступенювання прикметників. Використання особових займенників у різних мовленнєвих ситуаціях (пошанне звертання, *ми* замість *я* тощо). Культура вживання окремих числівників, числівникових слів. Складні випадки дієвідмінювання та творення дієслівних форм (дієприкметників, дієприслівників). Складні випадки узгодження та керування. Просте ускладнене речення, засоби ускладнення, уникнення типових помилок при їх конструюванні. Інтонація та пунктуація при засобах ускладнення простого речення та в складних реченнях.

ЛЕКЦІЇ (16 год.)

Модуль 1. Нормативно-стильові основи культури фахового мовлення.

Тема 1. Мова і мовлення: зміст понять. Культура мови і культура мовлення. Якості культури мовлення: правильність, точність, логічність, багатство, виразність, чистота, образність, доречність і доцільність та ін.. Дотримання доцільності мовлення в науковому стилі та його підстилях. Культура фахового мовлення як вияв професійної мовнокомунікативної компетенції. – 2 год.

Тема 2. Правильність як основна комунікативна властивість мовлення.

Поняття мовної норми. Мовна норма і варіантність. Динамічна теорія мовної норми. Критерії норми літературної мови. – 2 год.

Тема 3. Забезпечення правильності і майстерності мовлення на різних мовних рівнях.

3.1. Вимова звуків. Орфоепія.

Артикуляційні ознаки звуків української мови, в яких найчастіше фіксуються відхилення від літературної норми: вимова африкатів [дж], [дж’], [дз], [дз’]; твердих і пом’якшених шиплячих; звуків [г] і [ґ]. Орфоепічні норми сучасної української літературної мови. Засоби милозвучності. – 1 год.

3.2. Словесний наголос.

Нормативне наголошування слів різних частин мови (складніші випадки). Слова з подвійним наголосом. Смыслорозрізнявальна роль наголосу. Наголос як засіб розрізнення граматичних значень слів. Відмінності у наголошенні загальноновживаної і термінологічної лексики в українській і російській мовах. – 1 год.

3.3. Культура мовлення на лексичному рівні: правильність, багатство, точність, чистота, образність і виразність мовлення.

Нормативне вживання багатозначних слів та омонімів, паронімів. Терміни і точність мовлення. Функції синонімів у мовленні. Вживання антонімів з метою виразності мовлення. Образність мовлення як засіб кращого усвідомлення

висловленого. Невмотивоване вживання діалектизмів як вада мовлення. Уникнення суржику і мовленнєвих штамів як турбота про чистоту мовлення. – 2 год.

3.4. Граматична правильність: морфологічний рівень.

Уживання нормативних форм граматичного роду та форм числа іменників, кличного відмінка у звертаннях; нормативність при ступенюванні прикметників; використання особових займенників у різних мовленнєвих ситуаціях (пошанне звертання, *ми* замість *я* тощо). Культура вживання окремих числівників і числівникових слів, дієслівних форм. – 2 год.

3.5. Культура мовлення на рівні словозміни.

Увага до відмінкових форм іменних частин мови, із вживанням яких пов'язані мовленнєві помилки: до форм родового відмінка однини іменників чоловічого роду II відміни, до форм називного відмінка множини та родового і орудного відмінка однини іменників чоловічого роду II відміни з основою на –р; до давального і місцевого відмінка однини іменників з основою на [г], [к], [х]; до розмежування твердої і м'якої групи прикметників; до відмінювання числівників. Дієвідмінювання дієслів. – 2 год.

3.6. Граматична правильність і логічність мовлення: синтаксичний рівень.

Порядок слів у реченні. Нормативність керування. Координація підмета і присудка. Логічні правила вживання однорідних членів речення. Побудова речень з дієприслівниковими зворотами. Чіткість у побудові складних синтаксичних конструкцій. – 2 год.

Модуль 2. Текст. Редагування наукового тексту.

Зміст поняття текст. Типи текстів. Вимоги до тексту: композиційно-логічні особливості, абзаци, слова-скріпи, вставні компоненти речення як засіб модуляції мовлення. Особливості редагування наукового тексту. – 2 год.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ (10) год.)

Заняття 1.

Тема. Фонетичні й лексичні особливості культури фахового мовлення.

Вправи на вимову звуків, звукосполучень, іншомовних слів. Нормативне наголошування слів різних частин мови. Складні випадки наголошення іншомовних слів. Наголошення прізвищ та імен, їх правопис. Користування орфоепічним словником, словником наголосів, власних імен. Вимова речень з різною інтонацією. Літературні норми у слововжитку, уникнення суржику. Синоніми, пароніми у професійному мовленні. Спеціальна термінологія.

Заняття 2.

Тема. Морфологічні особливості фахового мовлення.

Іменник у професійному спілкуванні: вправи на використання нормативних форм роду, числа, відмінка. Кличний відмінок у звертанні. Формули звертання до жінок і чоловіків. Називання осіб в офіційно-діловому спілкуванні. Нормативність у межах ступенювання прикметників. Використання особових займенників у різних мовленнєвих ситуаціях. Нормативність вживання окремих числівників та дієслівних форм. Редагування текстів з увагою до форм словозміни.

Заняття 3. Модульна робота 1.

Заняття 4.

Тема. Синтаксичні особливості фахового мовлення

Редагування наукового тексту з увагою до найпоширеніших синтаксичних помилок: штучні «розщеплені» присудки, труднощі узгодження, складні випадки керування, порушення вимог до однорідного ряду, врахування поняттєвої відмінності між конструкціями з дієслівною формою на –но, –то та з пасивним дієприкметником, уникнення не властивих українській мові пасивних конструкцій, способи заміни активних дієприкметників на *-уч(ий)*, *-ач(ий)*, типові помилки при побудові речень з дієприслівниковим зворотом, увага до вживання прийменників і сполучників. Виявлення пунктуаційних помилок.

Заняття 5. Модульна робота 2.

Питання для підсумкового контролю

1. Зміст понять мова і мовлення.
2. Культура мови і культура мовлення.
3. Якості культури мовлення.
4. Дотримання доцільності мовлення в науковому стилі та його підстилях, в основних жанрах наукового стилю, у студентських наукових жанрах.
5. Культура фахового мовлення як вияв професійної мовнокомунікативної компетенції.
6. Правильність як основна комунікативна властивість мовлення.
7. Поняття мовної норми.
8. Мовна норма і варіантність.
9. Динамічна теорія мовної норми.
10. Критерії норми літературної мови.

11. Орфоепічні норми сучасної української літературної мови.
12. Складні випадки наголошення питомих та іншомовних слів.
13. Терміни і точність мовлення. Загальнонаукова, міжгалузева та вузькогалузева (спеціальна) термінологія, інтернаціональні терміни. Способи творення термінів у сучасній українській мові. Професіоналізми, їх роль у професійному спілкуванні.
14. Функції синонімів у мовленні.
15. Вживання антонімів з метою виразності мовлення.
16. Пароніми у професійному мовленні.
17. Образність мовлення як засіб кращого усвідомлення висловленого. Засоби образності (порівняння, епітет, метафора, метонімія, синекдоха, алегорія, іронія, перифраз).
18. Невмотивоване вживання діалектизмів як вада мовлення.
19. Уникнення суржику і мовленнєвих штампів – турбота про чистоту мовлення.
20. Використання нормативних форм роду, числа, відмінка іменників у мовленні.
21. Кличний відмінок у звертанні. Формули звертання.
22. Нормативність при ступенюванні прикметників.
23. Дотримання літературних норм при відмінюванні числівників.
24. Використання особових займенників у різних мовленнєвих ситуаціях.
25. Нормативне вживання дієслівних форм: особові і родові форми; творення активних і пасивних дієприкметників; творення дієприслівників доконаного і недоконаного виду.
26. Редагування наукового тексту з увагою до найпоширеніших синтаксичних помилок.
27. Пунктуаційні норми.
28. Культура сприймання публічного виступу, види запитань.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Гладіна Г.І., Сеніна В.К. Питання мовленнєвої культури та стилістики. – К.: Факт, 1997. – 160 с.
2. Дорошенко С.І. Основи культури і техніки усного мовлення: навч. посібн. – Х.: «ОВС», 2002. – 144 с.

3. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови: навч. посібн. – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – 359 с.
4. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль. – К.: Наукова думка, 1976. - ? с.
5. Пономарів О.Д. Культура слова: Мовностилістичні поради: навч. посібн. – К.: Либідь, 2001. – 240 с.
6. Сербенська О. Культура усного мовлення: практикум: навч. посібн. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. - ? с.
7. Українська мова: енциклопедія. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2004. – 750 с.
8. Український правопис / НАН України, Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні, Інститут української мови. – К.: Наукова думка, 1993 (наступні видання).
9. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. – К.: Алерта, 2010. – 694 с.

Додаткова

10. Антоненко-Давидович Борис. Як ми говоримо. – К.: Либідь, 1991. – 253 с.
11. Винницький В.М. Наголос у сучасній українській мові. – К., 1984. - ? с.
12. Вихованець І.Р. Розмовляймо українською: мовознавчі етюди / Іван Вихованець. – К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2012. – 160 с.
13. Масенко Л.Т. Мова і політика. – К.: Соняшник, 1999. – 100 с.
14. Муромцева О.Г., Жовтобрюх В.Ф. Культура мови вчителя. Х.: Гриф, 1998. – 205 с.
15. Плющ М.Я., Грипас О.Ю. Системна організація граматичної будови української мови: Таблиці. Схеми: навч. посібн. – К.: Видавничий Дім «Слово». – 262 с.
16. Семеног О.М. Культура наукової української мови: навч. посібн. К.: Академвидав, 2010.
17. Сербенська О. Антисуржик. – Л.: Світ, 1994. - ? с.
18. Українська мова за професійним спрямуванням: Практикум: навч. посібн. // За ред. Т.В. Симоненко. – К.: Видавничий центр «Академія», 2009. – 270 с.

Словники і довідники

19. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації. – К.: Довіра, 2007.
20. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.) / Укладач і голов. ред. В.Т. Бусел. – Ірпінь: Перун, 2005.
21. Волощак М. Неправильно-правильно: довідник з українського слововживання: за матеріалами засобів масової інформації. – К.: Просвіта, 2000. – 128 с.
22. Головащук С.І. Складні випадки наголошення: словник-довідник. – К.: Либідь, 1995.
23. Головащук С.І. Українське літературне слововживання: словник-довідник. – К., 1989.

24. Гринчишин Д.Г., Сербенська О.А. Словник паронімів української мови. – К.: Рад. школа, 1986.
25. Демська О., Кульчицький І. Словник омонімів української мови. – Л.: Фенікс, 1996.
26. Довідник з культури мови / Єрмоленко С.Я., Бирик С.П., Сологуб Н.М. та ін. / За ред. Єрмоленко С.Я. – К.: Вища школа, 2005. – 399 с.
27. Інверсійний словник української мови / Відпов. редактор С.П. Бевзенко. – К.: Наукова думка, 1985.
28. Коваль А.П., Коптілов В.В. Крилаті вислови в українській літературній мові: афоризми, літературні цитати, образні вислови. – К.: Вид-во при Київському державному університеті, 1975.
29. Культура української мови: довідник / Єрмоленко С.Я. (керівник), Дзюбишина-Мельник Н.Я., Ленець К.В. та ін. / За ред. В.М. Русанівського. – К.: Либідь, 1990. – 301 с.
30. Олійник І.С., Сидоренко М.М. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний словник. – К.: Рад. школа, 1978.
31. Олійник О., Сидоренко М.М. Російсько-український словник наукової термінології. – К., 1994.
32. Орфоепічний словник української мови: в 2-х т. / За ред. М.М. Пещак. – К.: Довіра, 2001.
33. Полюга Л.М. Повний словник антонімів української мови: вид 4-е. – К.: Довіра, 2008.
34. Російсько-український словник: у 4-х т. / Редакційна колегія: П.Ю. Гриценко (голова), Гнатюк І.С. (заступник голови), Головащук С.І., Жайворонок В.В., Миронюк О.М., Німчук В.В., Самойлова І.С., Цимбалюк-Скопенко Т.В. – К.: Знання, 2011 – 2014.
35. Скрипник Л.Г., Дзятківська Н.П. Власні імена людей: словник-довідник. – К.: Наукова думка, 1986.
36. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. – К., 1985.
37. Словник синонімів української мови: у 2-х т. – К.: Наукова думка, 1999.р.
38. Словник української мови: в 11, т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні / Ред. кол.: І.К. Білодід (голова). – К.: Наукова думка, 1970-1980.
39. Українська літературна вимова і наголос: словник-довідник / Укладачі І.Р. Вихованець, С.Я. Єрмоленко, Н.М. Сологуб, Г.Х. Щербатюк / Відпов. редактор М.А. Жовтобрюх. – К.: Наукова думка, 1973.
40. Фразеологічний словник української мови: у 2-х кн. / Академія наук України, Інститут української мови / Ред. кол.: Л.С. Паламарчук (голова). – К.: Наукова думка, 1993.